

Vednost mora biti zavezana emancipaciji

Nekaj dni pred drugo mariborsko vstajo (tisto prvo pravo, ki je na ulice pripeljala tisoče in z njimi tudi solzivec, konjenico, množične aretacije, famozne granitne kocke) je v veliko bolj mirnem vzdušju v kavarni Cankarjevega doma potekala predstavitev novega dela Mladena Dolarja z naslovom *Strel sredi koncerta*. Takrat je bil politični prostor zaprt, sprememb ni bilo na obzorju, Kangler je trdno sedel na svojem prestolu, neosocialisti še niso obstajali. V mirnem ozračju je leva intelektualna srenja razpravljala o problemih varčevanja, o politiki, filozofiji, operi. Govorilo se je tako o Freudu kot o Lacanu, omenjena sta bila Levi-Strauss in Žižek, seveda ni manjkal niti Hegel.

Čez nekaj dni pa je odjeknil strel: »Politika sredi dela, ki ga je ustvarila domišljija, je strel iz pištole sredi koncerta. Ta pok je glušeč, ne da bi bil pri tem energičen. Ne sklada se z zvokom nikakršnega inštrumenta,« zapiše Stendhal v romanu *Rdeče in črno*. Kot da bi tak strel odjeknil v Mariboru, kot da bi prekinil umirjeno harmonijo razmišljanja, ki jo je udejanjala tudi zgoraj omenjena razprava. Ne moremo se upreti skušnjavi, da ne bi ob izidu knjige *Strel sredi koncerta* videl določene simbolike ali celo znaka prihodnosti (kot ga v zaključku dela *The Years of Dreaming Dangerously* razdeluje Slavoj Žižek). Je lahko še kakšen naslov bolj prognostičen za dogodke, ki so sledili nekaj dni pozneje? Bi lahko Dolar (ali urednik Peter Klepec) še bolje zadel tarčo s svojim naslovom? Označevalec (*Strel sredi koncerta*) je napovedal označenca (Maribor).

Gotovo pa strel ni odjeknil zgolj na ulici, med ljudmi, niti ne zgolj med politiki, ki zdaj iščejo strice iz ozadja, ekstremiste in druge personalizirane povode, ampak je odjeknil predvsem med intelektualci, se pravi med subjekti, za katere se predvideva, da vedo. Njih je Maribor popolnoma prehitel, ljudska vstaja jih je popolnoma presenetila, ljudje na ulicah so jih ujeli nepripravljene. Kako je to mogoče, ko pa že več let opozarjajo na vrenje znotraj ljudstva, ki že več let izraža nezadovoljstvo? Kako jih je lahko vstaja presenetila, ko pa se sami že tako dolgo zgražajo nad županom in vlado, ki ga podpira, ko kritizirajo in opisujejo razpad socialnega tkiva, ki ga parajo varčevalni ukrepi, ko opazujejo razpad mesta, ki že več let stagnira kljub velikim mednarodnim projektom? Opazujemo podobno situacijo kot leta 2008, ko je razneslo finančni balon in se je

razsula »fiktivna« ekonomija, ki je temeljila na produkciji denarja iz nič. Tudi takrat je kriza strokovnjake presenetila, jih ujela nepripravljene, napol v snu. Kljub pogostim kritikam o nevzdržnosti sistema finančne akumulacije, kljub ostrim kritikam proti fleksibilizaciji in deregulaciji trgov, kljub jasnim napovedim katastrofe je kriza šokirala vse. Kot kaže, sova Minerve resnično razširi svoja krila šele ob mraku.

Na tem mestu moramo stopiti še korak dlje. V krizi 2008 so se udejanjile vse fantazije marksistov, tako kot so se v Mariboru uresničile fantazije vsakega malce bolj radikalnega intelektualca. Zakaj potem šok? Tu moramo potegniti psihoanalitični sklep, da uresničeno fantazijo vedno spremlja neka določena groza, da se nanjo prilepi občutek *Unheimlich*. Žižek pravi: »Imamo ime za uresničene fantazije: nočna mora.« Ko se naša fantazija uresniči, razbije naše dojemanje sveta, poruši njegove koordinate. Tako kriza kot vstaja sta porušili določeno videnje sveta s strani intelektualcev. Predvsem pa sta jim onemogočila udobno nadaljevanje salonske kritike. Na tem mestu moramo biti zelo ostri. Kar je kriza 2008 razkrila, je popolna impotentnost radikalne levice, da dokončno udari po kapitalizmu. Cesar je bil nag, a od nikoder ni bilo Andersenovega otroka, da bi to evidentno dejstvo jasno zakričal v obraze ljudi. Tako sta lahko prevarantska krojača (neoliberalna teorija) nadaljevala svoj krojaški posel in cesarju tkala nova in nova oblačila iz čudežne volne. Podobno se dogaja danes v Sloveniji. Politični prostor se je na široko odprl, protestniki so prekinili ustaljeni ritem delovanja, a nihče noče vskočiti v ta prostor. Ključna naloga intelektualcev bi danes morala biti vzdrževanje te odprtosti, a kaj, ko jih del želi zgolj čim hitreje zapreti prostor z »alternativo« (seveda v personalizirani podobi pogajalca ali stranke) ali pa uživajo v salonskih interpretacijah. S tem nikakor ne trdimo, da je interpretacija nepomembna, kajti izogniti se moremo moraliziranemu delovanju brez potrebe po premišljanju. Odločno moramo nasprotovati logiki humanitarnih organizacij; ljudje trpijo, naredi kaj, da ti ne bo treba misliti. Kar želimo poudariti, je umik figure javnega intelektualca v zasebno sfero, ali še huje, umik intelektualca s področja političnega.

Medtem ko je bilo 20. stoletje stoletje javnih intelektualcev (kot to zagovarja Tony Judt v *Reappraisals*), pa nas že nekaj desetletij zaznamuje potopitev intelektualnega v polje akumulacije kapitala in tehnično, objektivnega znanja. Še več, celoten sistem je intelektualce pognal iz javne sfere, kajti kot je zapisal Flusser: »Učinek revolucije informacij je namreč v tem, da moramo ostati doma, če hočemo biti informirani; ko vstopimo v javni prostor, zamudimo informacije.« S tem ko je bil obči intelekt čedalje bolj vprežen v produkcijo vrednosti, ko je produkcija popolnoma naddoločila družba »znanja«, je intelekt postal temeljna dobrina kapitalistične produkcije in le eden od artiklov v neizmerni trgovini blaga. Intelektualec je postal producent, znanje je postalo produkt, univerza je postala tovarna. Intelekt se je vpregel v probleme produkcije vrednosti, v reševanje »objektivnih« vprašanj, intelektualec je postal strokovnjak, ki rešuje že postavljene probleme. Vednost je postala popolnoma podrejena Kantovi zasebni rabi uma, ki je podrejena instrumentalni logiki čim učinkovitejšega (se pravi varčnega) reševanja problemov. Razum in racionalnost sta v svojem dialektičnem gibanju dospela do svojega nasprotja. Sili, ki sta bili v svojem začetku gibalo emancipacije, sta se sprevrgli v silo dominacije.

Pozablja se, da je temeljna naloga intelektualca postavljati vprašanja, se pravi spraševati, s tem pa odpirati nove poti družbe. Naloga vednosti je iskanje novih poti emancipacije, osvobajanja, omogočati mora prisvajanje sil, ki so bile odtujene. Začeti pa mora pri sebi. Vednost ni po svoji naravi emancipatorna, niti ni po svoji naravi oblastni mehanizem (kot je verjel Foucault, ki pa je, paradoksalno, ravno vednost vihtel kot najučinkovitejše orožje proti oblastnim mehanizmom). Tukaj moramo potegniti nietzschejanski sklep in trditi, da »če ga pravilno

držiš, je vsako orodje lahko orožje« (Ani DiFranco). Vednost moramo nujno iztrgati iz rok sil, ki ji trenutno dominirajo. To so sile učinkovitosti, objektivnosti, izmerljivosti, natančnosti, se pravi sile, ki omogočajo mero, s tem vrednost in seveda v končni posledici dobiček. Vednost je vprežena v sile opravičevanja in pojasnjevanja sedanjosti, s tem pa radikalno zaznamovana z ideologijo večnega sedanjika, tisto idejo, ki se kar preveč približa Fukuyamovemu idealu o koncu zgodovine. Seveda je z največjo lahkoto mogoče zavrniti Fukuyamove ideje kot utvare čiste ideologije, a vendar je na mestu vprašanje, ali ni ideja o koncu zgodovine zgolj radikalna verzija ideološkosti znanosti same. Kot je Adorno trdil za psihoanalizo, da so najbolj resnični njeni ekstremi, je treba isto trditi za sodobno znanost in v Fukuyami prepoznati njen simptom. S tem ko se je v znanosti zahteva po nevtralnosti nadomestila z zahtevo po objektivnosti, je hipoteza prevladala nad tezo, matematika pa nad spekulativno filozofijo. Ko se je iz vednosti pobrala vsa politična konotacija, ko je bila iz nje iztrgana vsa ideologija (v smislu verovanja v določeno idejo), je vednost postala temeljno mesto ideologije. S svojim pretvarjanjem po posedovanju univerzalne resnice, s svojo samoutvaro o objektivnosti lastnih trditev, je prešla na področje ideologije *par excellence*, to je področje čiste vednosti. Ideja je postala preveč čista, da bi jo umazali z realnostjo. Enodimenzionalni človek je postal del banalnosti zla.

Kako iztrgati vednost iz kapitalistične produkcije in reprodukcije, kako jo znova narediti emancipatorno prakso brskanja in izkopavanja, kako jo znova napraviti kot okno, ki se odpira v svet? Odgovor je presenetljiv, a zato nič manj resničen. Tako, da ji znova priznamo subjektivnost, da jo sklatimo s piedestala čiste resnice in jo znova umažemo z resnico subjekta. Vednost lahko očistimo ideologije objektivnosti le tako, da jo nazaj tesno povežemo s politiko, se pravi, da prenehamo dojemati vednost kot prazno prakso reševanja problemov, ampak kot temeljno politične prakse. Šele ko jo v temelju povežemo s subjektivno pozicijo, ko ji priznamo partikularnost, jo lahko iztrgamo logiki dobička, ki pa zahteva univerzalno resnico in enotno mero za vse. Tukaj je treba slediti Foucaultu in vednost tesno povezati z močjo. Vendar tokrat ne z močjo kot oblastjo (se pravi *potestas*, konstituiranega), ampak z močjo kot zmožnostjo (*potentia*). Naloga vednosti naj postane odpiranje poti, zavezati se mora ideji emancipacije. V znanost moramo vrniti politiko, ne v njenem sedanjem izkrivljenem pomenu boja za oblast, ampak v njenem pomenu iskanja skupnega in odpiranja poti emancipacije. S tem lahko trdimo nekaj zelo radikalnega. Ni res, da smo preveč ideološki, preveč politični. Prav nasprotno, smo premalo. Potrebujemo več politike in ideologije! Politika in z njo znanost mora prenehati biti krizni menedžer, izvrševalec objektivnih zahtev kapitalističnega trga, postati mora bojišče različnih idej in idealov. Naloga vednosti je produkcija nove utopije. Ampak ne utopije kot natančnega načrta nove družbe, temveč utopije kot radikalne zahteve, ki je znotraj horizonta današnje družbene ureditve ni mogoče uresničiti. Utopija kot zahtevanje nemogočega, utopija kot vztrajanje, kar moramo razumeti kot etično dimenzijo nepopustljivosti. Etika vztrajanja za vsako ceno.

Na tem mestu se lahko vrnemo na mariborske proteste, ki so radikalno odprli področje političnega v Sloveniji in oživili utopijo v zgornjem pomenu besede. Postavili so zahteve, ki so v sistemu, ki ga živimo, neuresničljive. To so zahteve skupnosti, ki je spoznala svojo moč in ki jo je sedanji sistem razdrobil na tisoče individuov. Parlament so znova opomnili, da je demokracija doma na ulici, v javnosti, da se politika dogaja povsod in ne zgolj v posvečenih glavah in na posvečenih mestih. Tukaj se je treba upreti skušnjavi artikulacije zahtev protestnikov, saj s tem oukvirimo vstajo in ji damo pomen, ki je znotraj trenutnega sistema. V trenutku, ko se bodo zahteve artikulirale, bodo protesti stopili v prostor konvencionalne politike, ki z zahtevami trguje, se o njih pogaja in jih reducira na sistemu prijazne kozmetične popravke. Jasno artiku-

lirana zahteva se avtomatično spusti v simbolno polje sistema, kateremu nasprotuje, saj še ni bila zgrajena moč, ki bi artikulirala zahteve v novem jeziku. Še več, zahtevan je gospodar, ki jih uresniči, torej implicitno gradi na podrejenosti. Tako se je treba upreti medijski ofenzivi po iskanju zahteve in vsebine, treba se je upreti protestniškimi dobičkarjem, ki skušajo s svoje partikularne pozicije poenotiti mnogoterost vstaj. Kajti ko zapremo krog zahtev, postanemo totalitarni, v trenutku, ko zapremo krog vstajnikov, postanemo izključevalni, v trenutku, ko vidimo cilj, pozabimo na sredstva. Kot za drugega trdi Avital Ronell: v trenutku, ko ga poznamo, ko smo popolnoma prepričani o identiteti drugega, smo ga pripravljene ubiti. S popolno gotovostjo je treba stopiti na stran sredstev in v njih videti cilj. Kot trdijo zapatisti: s hojo ustvarjamo. Pravice tako niso nikoli podeljene, niti priborjene, ampak so zgrajene. Maribor jih je začel graditi.

Walter Benjamin nam ponuja eno bolj zanimivih definicij fašizma, ko trdi, da je fašizem ponesrečena (seveda komunistična) revolucija. S tem krivdo za fašizem radikalno prevesi na levo, ki je bila nesposobna apropiacije protestniške vstaje ljudi. V trenutku, ko finančni kapitalizem postaja čedalje bolj fašistoiden (s slovenskim pridihom skoraj že meji na rajh), je Benjaminova definicija toliko bolj zanimiva, a hkrati tragična. Na tem mestu se moramo opreti na Žižkovo idejo protestov, ki jih v nekem predavanju opiše kot odgovor na vprašanja, ki še niso bila postavljena. S tem obrne perspektivo, ki protest običajno dojema kot postavljanje vprašanj, vloga vednosti pa je, da nanje odgovori. Prav nasprotno. Protesti so odgovor, vednost pa mora ugotoviti, na katera vprašanja. Tako smo znova pri vprašanju apropiacije in znova pri Benjaminovi definiciji fašizma. Ponesrečene revolucije ne smemo razumeti zgolj kot izgubljeno fizično bitko, ampak kot izgubljeno bitko pomenov, kar pomeni, da je, rečeno z Žižkom, ključno postaviti prava vprašanja. Vprašanja, ki radikalno zarežejo v delovanje finančnega kapitalizma, ki spodjedajo obstoječi model politike in prava, vprašanja, ki odpirajo pot in omogočajo razcvet sil emancipacije. Ključno vlogo pri tem ima leвица. Bo tokrat sposobna opraviti svojo nalogo?

Franc Trček je aktiven član gibanja Gotof si!, prebivalec Maribora in analitični sociolog, ki se ukvarja z družbeno-prostorskimi razvojnimi izzivi in še zlasti z lokalnim in regionalnim razvojem, sociologijo arhitekture, sociologijo kibernetičnega prostora in balkanskimi študijami. (franc.trcek@guest.arnes.si)

194–197 Klemen Ploštajner

Vednost mora biti zavezana emancipaciji

Pripravek je krajši razmislek o mestu vednosti in vlogi intelektualcev v sodobni družbi znanja, ki vednost vse bolj podreja logiki blaga in produkcije. S tem so bili subjekti, za katere se predpostavlja, da vedo, in njihovi produkti (znanje) popolnoma potopljeni v mehanizme dominacije, ki se danes vse bolj izvaja v imenu racionalnih, tehničnih, objektivnih zakonov kapitalistične produkcije. Vstajniška gibanja po Sloveniji takšen status intelektualcev postavljajo na laž, saj sili levo intelektualno srenjo, da se ponovno prebudi in svoje znanje uporabi kot orodje emancipacije. Če je fašizem ponesrečena revolucije, je naloga vednosti in intelektualcev, da preprečijo pohod fašizma.

Ključne besede: protesti, družba znanja, vloga intelektualcev, produkcija.

Klemen Ploštajner je dodiplomski študent sociologije na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani. Aktiven je v lokalnih gibanjih, med drugim je eden od soustvarjalcev spletnega mesta danesjenoudan.si. (ploštajner.klemen@gmail.com)

199–210 Andrej Kurnik

Nova generacija vstaj – od Tunizije do Slovenije

Vstajo v Tuniziji, zasedbe trgov v Španiji, okupacijo Wall Streeta, globalno vstajo 15 oktobra 2011 in nedavne vstaje v Sloveniji lahko razumemo kot novo generacijo vstaj po izbruhu finančne krize. Vsem tem množičnim izrazom ogorčenja in iskanja resnične demokracije je skupno izražanje nepovratne krize neoliberalizma in

predstavniške politike. Na osnovi opisa temeljnih značilnosti vstaj od Tunizije do Slovenije lahko opredelimo temeljne teoretske in praktične dileme nastajajoče nove političnosti: razmerja med socialno in politično dimenzijo vstaj ter med heterogenostjo in oblikami političnega organiziranja, vprašanja, kako se uporabi proti financiaciji izraza v nastajajočih oblikah neposredne demokracije, kako v nastajajočih gibanjih naslavljajo problem manjšin in neposredne demokracije ter kakšna teoretična praksa se lahko zoperstavi redčenju diskurza vstaj in omogoči svobodno produkcijo vstajniških izjav.

Ključne besede: vstaje, zasedbe, socialno in politično, neposredna demokracija, finančni kapitalizem, neoliberalizem.

Andrej Kurnik predava na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani. Je nosilec predmetov Politična filozofija, Genealogije državljanstva, Nova političnost in globalna družbena gibanja, Biopolitika, Politika migracij. Kot aktivist se ukvarja z razvojem metodologij aktivističnega raziskovanja. (andrej.kurnik@fdu.uni-lj.si)

The group tries to create an inclusive, united and egalitarian society of enlightenment ideals. The author mixes personal activist history with a development of a lesbian movement from the first initiative in the alternative society of the 80s in Ljubljana to the situation today.

Keywords: alternative scene in the 80s, lesbian and gay movement, Magnus festival, lesbophobia, homophobia, society of enlightenment, democratization of society, homosexuality in the media, the Lezbična četrt festival.

Nataša Sukič holds a Diploma and is a engineer in Electrotechnics. She is a writer, DJ and lesbian activist. (sukicnatas@mail.ljudmila.org)

185–193 Franc Trček

Reflection on »Gotof je!«

This article combines two texts, which were written at the time of the third Maribor uprising in 2012. The first explains to an imaginary foreigner, why Gotof je! happened. In doing so, I start from the concept of primary accumulation of capital, which is typical for most of the transitions in Eastern European countries, and the failure of reform of local government in Slovenia, the consequence of which is local sheriffs. The second text is trying – through the analysis of actual political events in the city and municipality – to answer the question of what kind of election we need in Maribor. Both texts are a real-time analysis of the theory in practice. I call such attempts »weak theory« because the practice course ahead. I see this as a big advantage of weak theory, not as a weakness, because it not generalises where it is not possible.

Keywords: weak theory, Maribor uprising, primary accumulation of capital, transition, reform of local self-government, Gotof je!

Franc Trček is an active member of the Gotof si! movement. He is a resident of Maribor and analytical sociologist. He studies socio-spatial developmental challenges and in particular local and regional deve-

lopment, the sociology of architecture, cybersociology and Balkan studies. (franc.trcek@guest.arnes.si)

194–197 Klemen Ploštajner

Knowledge Must be Committed to Emancipation

The article considers the place of knowledge and the role of intellectuals in contemporary knowledge society in which knowledge is more and more subsumed under the logic of production and commodities. Subjects are supposed to know and their products (knowledge) are thus completely immersed in mechanisms of domination, which is practised more and more in the name of rational, technical, objective laws of capitalist production. The protest movement in Slovenia rejects the traditional status of intellectuals, forcing them to wake up and start using their knowledge as a tool of emancipation. If fascism represents a failure of revolution to achieve emancipation, then intellectuals have the task to prevent the march of fascism.

Keywords: protests, knowledge society, role of intellectuals, production.

Klemen Ploštajner is an undergraduate student of Sociology in the Faculty of Social Science, University of Ljubljana. He is active in various local social movements. He is also one of the co-creators of danesje-noudan.si portal. (plostajner.klemen@gmail.com)

199–210 Andrej Kurnik

A New Generation of Uprisings – from Tunisia to Slovenia

The uprising in Tunisia, the occupation of public squares in Spain, the Occupy Wall Street movement, the global uprising on 15 October 2011 and the recent widespread demonstrations in Slovenia can be understood as the new generation of uprisings following the eruption of financial crisis. Those multitudinal expressions of indignation and quests for real democracy are expressions of the irreversible crisis of neoliberalism and represen-